



Uprizarjamo se celo v spalnicah

Jaša Drnovšek

LJUBLJANA – Pri Knjižnici Mesnega gledališča ljubljanskega je minuli teden izšlo delo ene vodilnih ameriških teatrologinj **Janelle Reinelt** z naslovom *Javno uprizarjanje*. Gre za štirinajst esejev, ki so nastali v zadnjih osmih letih in ki jih je avtorica zbrala na povabilo urednice **Alje Predan**. Z Reineltovo, ki je sodelovala na predstavitvi knjige, smo se pogovarjali o odnosu Američanov do gledališča, vlogi performativnega v političnem življenju pa tudi o trenutnem stanju na področju uprizoritvenih umetnosti.

V knjigi Absolute Wilson, biografiji o Robertu Wilsonu, ki je izšla ob režiserjevi šestdesetletnici, avtorica Katharina Otto-Bernstein ugotavlja, da Združene države Amerike po skoraj štiridesetih letih njegovih uspehov na mednarodnih odrih še vedno ne priznavajo njegovega dela. Kako si to razlagate kot Američanka?

No, najprej je treba vedeti, da tako imenovana visoka umetnost v ZDA nikoli ni bila posebno cenjena in da so vse umetnostne zvrsti v ZDA – razen morda klasične glasbe – že od nekdaj zapostavljene. Če ob tem vemo, da so Američani v prvi vrsti »middle-brow« občinstvo, najbrž ne preseneča, da je to, kar počne Wilson, zanje še vedno preveč napredno.

Ko uporabljate izraz »middle-brow«, mislite tudi na dolgoročne posledice ameriške politike? Seveda. In pri Wilsonu se te kažejo predvsem na dveh ravneh. Kot vemo, bomo v Wilsonovih predstavah zaman iskali konkretne politične vsebine. To je najbrž tudi eden od razlogov, da ga je nekaj bogatih in konservativnih ameriških politikov kdaj pa kdaj vendarle podprlo. Toda kot rečeno, Wilsonu po vseh teh letih še vedno ni uspelo, da bi v svoji domovini našel občinstvo, ki bi bilo

demokratsko. Prej nasprotno.

V esejih, ki ste jih zbrali posebej za slovenske bralce, razmišljate predvsem o sodobnem britanskem gledališču, ki ga povezuje s tako imenovanim javnim uprizarjanjem (»public performances«). Pri tem me zanima, kako gledate na tezo, ki jo razvija vaša kolegica Erika Fischer-Lichte, namreč da je v družbi, pa tudi gledališču v zadnjih petnajstih letih prišlo do odprave meja med javnim (»public«) in zasebnim (»private«)? Še več, kar je bilo še pred kratkim zasebno, naj bi – predvsem v ZDA – postalo javno.

Tudi sama mislim podobno. Če pogledamo samo dela britanskih dramatikov, kot sta **Mark Ravenhill** in **Sarah Kane**, so ta glede na teme, s katerimi se ukvarjajo, še pred nekaj leti veljala za nekaj skrajno intimnega. Danes z nekoliko oddaljene perspektive ugotavljamo, da je šlo pri tem hkrati za reakcijo obeh dramatikov na politiko **Margaret Thatcher**. Z drugimi besedami, kar smo pri Ravenhillu oziroma Kanovi imeli za intimno, ni bilo nikoli povsem ločeno od tega, kar se je dogajalo v britanski družbi.

Fischer-Lichtejeva kot primer za to navaja afero Lewinsky izpred nekaj let...

No, tu je prišlo do popolnega razkroja sfere intimnega. In če pogledamo nekoliko širše, je morda prav ta dogodek pokazal tudi na razširjenost performativnega v vsakdanjem življenju. Očitno je, da se ljudje danes uprizarjamo povsod, celo v svojih spalnicah. In če smo že pri **Billu Clintonu**, tudi pri uprizarjanju **Hillary Clinton** kot kandidatke za ameriško predsednico imamo opravka s tem, da se zasebnega ne da več jasno ločiti od javnega.

V knjigi na različnih mestih uporabljate izraza »performativno«

in »teatralno«. V čem je bistvena razlika med njima?

Če pogledamo mizansceno, v kateri sta tedaj nastopala **Clinton** in **Monica Lewinsky**, skupaj z njeno znamenito modro obleko, je bila ta skrajno teatralna. Prav tako je bilo skrajno teatralno njuno uprizarjanje v medijih. Toda če rečem, da je bilo to, kar smo videli, performativno, imam v mislih, da je spolno konstituirano tudi predsedstvo ZDA in da **Clinton** kot predsednik sporoča, da je del njegove funkcije tudi tovrstno vedenje.

Sicer pa bi tu rada opozorila še na en podoben primer. Če se spomnite primera **O. J. Simpson**, je bil ta s tem, ko je uprizarjal najhujše spolne in rasne stereotipe, performativen na skrajno negativen način: v črncu, ki naj bi umoril »poor white trash«, najbrž ni težko videti zgodbe o **Othellu** in **Desdemoni**...

Ko kot teatrologinja govorite o tem, ne moreva mimo opazke, da uprizoritvene umetnosti v zadnjih letih vse bolj posegajo na področja, s katerimi se tradicionalno ukvarjajo znanosti, kot so politične študije ali sociologija. Še ne bojite, da bi lahko tovrstno širjenje raziskovalnega polja imelo tudi negativne posledice?

Reči moram, da se s takšnimi kritikami srečujem predvsem v Evropi. **Fischer-Lichtejeva** in **Willmar Sauter** se, denimo, sprašujeta, kako zamejiti predmet uprizoritvenih umetnosti, ko pa je tako rekoč že vse uprizoritev. Pri tem je treba vedeti, da prihajata iz Nemčije in Švedske, torej držav, v katerih so gledališča bogato subvencionirana in v katerih hodijo ljudje v gledališče že od malega. Kot sem dejala na začetku, je v ZDA zelo malo spoštovanja do gledališča in kulture nasploh. Širjenje raziskovalnega polja uprizoritvenih umetnosti bi morali zato razumeti kot poskus, da se približamo utripu sodobnega življenja, pa tudi, da okrepmo status umetnosti.

Stran / Page: 17

Doseg / Reach: 167.200

Država / Country: SLOVENIA

Površina prispevka / Size: 527 cm²

2 / 3



Janelle Reinelt, teatrologinja: S tem kot je primer O. J. Simpson uprizarjal najhujše spolne in rasne stereotipe, je bil performativen na skrajno negativen način: v črncu, ki naj bi umoril »pobor white trash«, najbrž ni težko videti zgodbe o Othellu in Desdemoni. Foto: Jaka Adamjč



Pri aferi Lewinsky je po besedah Reineltove prišlo do popolnega razkroja sfere intimnega. Še več, prav ta dogodek naj bi pokazal na razširjenost performativnega v vsakdanjem življenju. Na sliki: Bill Clinton in Monica Lewinsky na predsedniškem sprejemu pred Belo hišo novembra 1996. Foto: AP

Večji del svojega akademskega življenja pišem o tem, na kakšne načine gledališče opravlja delo družbenopolitične imaginacije. Ker v gledaliških dogodkih vidim spekulativno in simbolično slikanje možnih svetov – fiktivne, a sugestivne načine izkušnje in izraza – želim druge prepričati o njihovi moči in opozoriti na to, kdaj in kako so uprizoritve ob različnih kritičnih trenutkih pomembno zgodovinsko posredovale. V zadnjem desetletju se vedno znova posvečam temu, kako gledališki procesi in uprizoritveni dogodki prežemajo vse plasti javnega življenja v zahodnih družbah. Še zlasti sem prepričana, da lahko številne vidike tistega, kar imamo za zunajgledališko izkušnjo, dojamemo v luči paradigem uprizoritve, razumemo v povezavah z njimi in skozi nje naredimo prepoznavno.

(Odlomek iz Javnega uprizarjanja Janelle Reinelt v prevodu Katarine Jerin in Krištofa Jacka Kozaka)